

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สืบเนื่องจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศในทุกวันนี้ ทำให้การติดต่อสื่อสาร การส่งข้อมูลต่างๆทำได้อย่างรวดเร็วแม้ว่าจะอยู่ห่างไกลสักเพียงใดเพียงแต่มีสัญญาณอินเทอร์เน็ต ก็สามารถส่งข้อมูลผ่านคอมพิวเตอร์, โทรศัพท์มือถือสมาร์ทโฟน (Smart Phone), แท็บเล็ต หรือ เครื่องมือสื่อสารอย่างอื่น ก็สามารถเชื่อมโครงข่ายการติดต่อได้ทั่วโลกได้แล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โทรศัพท์มือถือสมาร์ทโฟน มีบทบาทอย่างมากในชีวิตของคนในสังคมในยุคปัจจุบันเปรียบเสมือน ปัจจัยที่ 5 ก็ว่าได้ ข้อมูลส่วนบุคคล, อีเมล, หมายเลขโทรศัพท์, หมายเลขบัญชีธนาคาร, ข้อมูลทางการค้า, การนัดหมายธุรกิจ จะเห็นว่า ข้อมูลสำคัญๆแทบจะทุกอย่างจะถูกจัดเก็บไว้ในสมาร์ทโฟน ทั้งสิ้น การสื่อสารผ่านแอปพลิเคชัน (Appication) ต่างๆ เช่น Facebook, Line, Instagram เป็นต้น ก็ได้รับความนิยมอย่างมากจากผู้ใช้งานทั่วโลกสำหรับในประเทศไทยการใช้สังคมออนไลน์ (Social Media) ในการสื่อสารมีการจัดเก็บสถิติจากงาน Thailand Zocial Awards 2016¹ ดังนี้ คนไทยใช้ Facebook 41 ล้านคน โตขึ้นร้อยละ 17 คิดเป็นร้อยละ 60 ของประชากรไทย โดยประเทศไทยใช้ Facebook มากเป็นอันดับ 8 ของโลก และเป็นอันดับ 3 ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ใช้ Instagram 7.8 ล้านคน โตขึ้นร้อยละ 74 มียอด Active User 1 ล้านรายและใช้ Line 33 ล้านคน โดยตลอดปีค.ศ. 2015 มีผู้คนโพสต์ข้อความสาธารณะทาง Social Media ถึง 2,600,000,000 ข้อความ คิดเฉลี่ยประมาณ 7 ล้านข้อความต่อวัน หรือ 82 ข้อความถูกแชร์และเกิดขึ้นใหม่ในทุกๆ วินาที ข้อมูลเหล่านี้ส่วนใหญ่จะเป็นการแสดงความคิดเห็น ข้อมูลส่วนบุคคล ข้อมูลทางการค้า

เมื่อมีการใช้ Social Network สื่อสารข้อมูลต่างๆ ที่อยู่บนสังคมออนไลน์ของแต่ละบุคคล นั้นมีความสำคัญมากกว่าที่คนส่วนใหญ่คิด เพราะไม่ใช่แค่คนอื่นจะรู้ว่าเราเป็นใคร แต่ถ้าข้อมูลถูกเอาไปใช้ในทางที่ไม่ถูกต้อง บุคคลอื่นสามารถติดตามได้ว่าเราอยู่ที่ไหน มีเพื่อนเป็นใคร แล้วอาจจะอาศัยจังหวะที่เราขาดการป้องกันและติดตามเรา หรือปลอมตัวเป็นเราเพื่อหวังผลในทางที่ไม่ดีได้ โดยง่าย² การสื่อสารผ่านแอปพลิเคชัน (Appication) อาจถูกละเมิดและนำไปใช้โดยไม่ได้รับ

¹สรุปสถิติผู้ใช้ Social Media ในไทยจากงาน Thailand Zocial Awards 2016. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.it24hrs.com/2016/stat-social-media-thai-populations/>. [2559, 2 พฤศจิกายน]

²รู้ทันภัยจากสังคมออนไลน์จากการใช้ social network.. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.samsung.com/th>

อนุญาต ด้วยเหตุที่อินเทอร์เน็ตเข้าไปมีบทบาทในชีวิตประจำวันของผู้คนในหลายมิติ ส่งผลให้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดความเป็นส่วนตัวส่วนตัวมีลักษณะแตกต่างกันออกไปด้วย ซึ่งอาจจะแบ่งการพิจารณาออกเป็น 2 ประเภท ประเภทแรก คือ ความเป็นส่วนตัวที่เกี่ยวข้องกับสิทธิผู้บริโภค เช่น สิทธิในความเป็นเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลที่ถูกจัดเก็บไว้ในฐานข้อมูลของผู้ให้บริการออนไลน์ของสถาบันการเงิน ห้างร้าน หรือบริษัทประกันชีวิต การส่งต่อหรือซื้อขายข้อมูลส่วนบุคคลของลูกค้าไปยังบุคคลที่สาม ประเภทที่สองคือ ความเป็นส่วนตัวที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ตัวอย่างเช่น การเผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อโจมตีบุคคลที่มีความคิดเห็นต่างกันทางการเมือง หรือใช้วิธีการเผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคลทางอินเทอร์เน็ตเพื่อกลั่นแกล้งกัน³ โดยข้อเท็จจริงแล้วผู้กระทำการละเมิดทั้ง 2 ประเภท ดังกล่าว ส่วนใหญ่จะแสวงหาข้อมูลมาโดยขาดความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลโดยหลักแล้วการได้มาซึ่งข้อมูลในส่วนนี้ ถ้ากระทำโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อประโยชน์ในการสืบสวนสอบสวนและการป้องกันอาชญากรรมบางประเภท ก็ควรจะได้รับการอนุญาตจากศาลขอหมายค้นฯ ให้สามารถกระทำได้เป็นรายๆ เฉพาะกรณีไป อย่างเช่น กฎหมายในประเทศอเมริกา หรือ ต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลก่อนจึงจะกระทำได้ เป็นต้น⁴

ปัญหาการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลเกี่ยวกับการนำแอปพลิเคชันของคนอื่นไปใช้ โดยไม่ได้รับอนุญาตนั้นมือออกมาให้เห็นและมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น เช่น Facebook ถูกแฮกข้อมูลโดยแฮกเกอร์ (Hacker) จนเจ้าของไม่สามารถเปิดได้ แอปพลิเคชัน Line ก็ถูกบุคคลอื่นเข้าใช้ โดยใช้มาตรการทางเทคนิค เป็นต้น สร้างความเสียหายต่อบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมส่วนรวม และอาจจะขยายความเสียหายเป็นวงกว้างในอนาคตหากไม่มีการป้องกันที่ดีพอ อนึ่งการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลนั้น เป็นลักษณะหนึ่งของสิทธิขั้นพื้นฐานที่เรียกว่า สิทธิในความเป็นส่วนตัว (Privacy Right) ในกรณีที่มีบุคคลอื่นซึ่งไม่ใช่เจ้าของข้อมูลทำการละเมิดสิทธิ ซึ่งปัจจุบันจะมีการเผยแพร่ข้อมูลได้รวดเร็ว และกว้างขวางมากโดยผ่านทางอินเทอร์เน็ตและโซเชียลมีเดียส่งผลให้ความต้องการสื่อสารบนสังคมออนไลน์ไม่มีใครรับประกันความปลอดภัยได้อย่างเต็มร้อยเปอร์เซ็นต์

ปัญหาสำคัญประการหนึ่ง ของการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลในกรณีดังกล่าวข้างต้น คือ ประเทศไทยแม้ว่าจะมีหน่วยงานของภาครัฐที่ดูแลเกี่ยวกับสิทธิส่วนบุคคลอยู่แล้ว แต่ยังคงขาดความชัดเจน ไม่ครอบคลุมกับปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ทำให้บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆ ที่ดูแล

/article/security-for-social-networks. [2559,10 พฤศจิกายน]

³เครือข่ายพลเมืองเน็ต. (2556). การละเมิดความเป็นส่วนตัวออนไลน์ในสังคมไทย. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://thainetizen.org/2013/08/human-internet-privacy-thailand-2013-h1-research-report/>. [2559,12 พฤศจิกายน]

⁴คุณธิป ทองธีรวงศ์. (2556). มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวของผู้ถูกค้นพบ การสื่อสารข้อมูล. วารสารกระบวนการยุติธรรม, 6 (1). หน้า 3.

ข้อมูลส่วนบุคคลขาดประสิทธิภาพเท่าที่ควรมาตรการบังคับใช้ทางกฎหมาย ยังไม่ได้รับการแก้ไข ปัญหาที่ตรงประเด็น เป็นผลให้ยังมีกรณีเกิดการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลจากการนำแอปพลิเคชันของคนอื่นไปใช้โดยไม่ได้รับอนุญาตเกิดขึ้นมาอยู่เรื่อยๆ ทำให้มีข้อพิจารณาว่า เป็นหน้าที่ของหน่วยงานใด เนื่องจากกฎหมายของประเทศไทยบัญญัติเรื่องดังกล่าวไว้ในกฎหมายหลายฉบับ เช่น การแก้ไขเยียวยาความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคลด้วยกฎหมายพื้นฐานที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ก็ใช้การเรียกค่าสินไหมทดแทนจากการละเมิด ตามมาตรา 420 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือการใช้สิทธิเพื่อฟ้องคดีให้รับผิดชอบหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326 หรือมาตรา 328 หากเป็นข้อมูลที่อยู่ในความดูแลของรัฐ สามารถใช้พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 หรือ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 เป็นต้น ส่วนการกำหนดขอบเขตการใช้อำนาจรัฐในกรณีดังกล่าว ก็ยังไม่ชัดเจนการติดต่อสื่อสารของบุคคลเป็นสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลขั้นพื้นฐานของประชาชน ที่ได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนในระดับสากลที่เป็นกติกาใช้กันทั่วโลก แต่ในกฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับนี้ก็เพียงกำหนดเรื่องดังกล่าวไว้อย่างกว้าง ๆ ไม่ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานใดให้มาดูแลเรื่องสิทธิส่วนบุคคลจากการละเมิดสิทธิในเรื่องนี้

จากปัญหาที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่าควรกำหนดหน่วยงานผู้รับผิดชอบในส่วนของภาครัฐ ไว้ให้เป็นการเฉพาะคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลไม่ให้ถูกล่วงละเมิดได้และควรกำหนดห้ามการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลโดยไม่ได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล ตลอดจนการสื่อสารผ่านแอปพลิเคชัน ประชาชนของรัฐควรได้รับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอย่างเท่าเทียมและเสมอภาค ดังนั้น รัฐควรบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานที่มีหน้าที่คุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลให้ชัดเจน ไม่ให้มีการล่วงละเมิดความเป็นส่วนตัวโดยบัญญัติกฎหมายและกระบวนการที่เหมาะสมในการป้องกันและจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น โดยระบุอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ เป็นต้น ให้สอดคล้องเหมาะสม โดยการเทียบเคียงกับกฎหมายของต่างประเทศมาปรับใช้ให้เกิดความเป็นธรรมและประโยชน์สูงสุดต่อสังคมส่วนรวม

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี มาตรการทางกฎหมาย หลักเกณฑ์ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลผ่านแอปพลิเคชัน โดยมิได้รับอนุญาตของประเทศไทยและต่างประเทศ

2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลและข้อมูลส่วนบุคคลที่สื่อสารออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชัน

3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับหน่วยงานภาครัฐที่กำกับดูแล คุ้มครองสิทธิ และข้อมูลส่วนบุคคลผ่านแอปพลิเคชันให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

การละเมิดสิทธิส่วนบุคคลเกี่ยวกับการนำแอปพลิเคชัน คนอื่น ไปใช้โดยไม่ได้รับอนุญาต มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นปรากฏเป็นข่าวตามสื่อเป็นระยะๆ ก่อให้เกิดความเสียหายทั้งในส่วนตัวและในสังคมส่วนรวม ทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งการละเมิดสิทธินี้เป็นการละเมิด สิทธิในความเป็นส่วนตัว (Privacy Right) การกระทำดังกล่าวถือเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลขั้นพื้นฐานของบุคคลที่ได้รับการคุ้มครองจากรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนที่ใช้เป็นข้อตกลงร่วมกันในระดับสากลปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลจากการถูกล่วงละเมิด จากการเข้าถึงข้อมูลหรือการนำข้อมูลไปใช้โดยไม่ได้รับอนุญาต แม้ว่าในปัจจุบันประเทศไทยจะมีหน่วยงานหลายหน่วยงานที่ทำหน้าที่ดูแลสิทธิส่วนบุคคล เช่น กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ เป็นต้น แต่ไม่มีหน่วยงานที่มากำกับดูแลคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวกับการนำแอปพลิเคชัน คนอื่น ไปใช้โดยไม่ได้รับอนุญาต เป็นการเฉพาะ ดังนั้นจึงควรมีการกำหนดหน่วยงานมากำกับดูแลเป็นการเฉพาะ โดยระบุอำนาจ หน้าที่ของหน่วยงานดังกล่าวให้ชัดเจน โดยนำหลักการของกฎหมายต่างประเทศและแนวคิดการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล มากำหนดกรอบในการบัญญัติกฎหมาย เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาและการบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษานี้มุ่งศึกษาและวิเคราะห์หลักเกณฑ์ต่างๆ เกี่ยวกับหน่วยงานภาครัฐเท่านั้น ที่มีหน้าที่กำกับดูแลคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลที่ถูกละเมิดจากแอปพลิเคชัน โดยศึกษาหลักกฎหมายต่างๆ เปรียบเทียบกฎหมายของต่างประเทศกับกฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล การละเมิดข้อมูลส่วนบุคคล การสื่อสารผ่านแอปพลิเคชันเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนากฎหมายของประเทศไทย ให้ใช้ได้ผลจริงในทางปฏิบัติ โดยศึกษาถึงความเป็นมา แนวคิด การกำหนดขั้นตอน หลักเกณฑ์ของการดำเนินการ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้สามารถบังคับใช้ได้มีประสิทธิภาพ

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

ศึกษาค้นคว้า รวบรวมงานวิจัย (Documentary Research) เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิ และข้อมูลส่วนบุคคลการสื่อสารผ่านแอปพลิเคชันและรวบรวมความเห็นทางกฎหมายทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ จากห้องสมุดและจากระบบฐานข้อมูลในเว็บไซต์บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต บทความทางวิชาการของนักกฎหมายที่ได้แสดงความเห็นทางวิชาการจากวารสารกฎหมาย วิทยานิพนธ์ ตลอดจนประมวลกฎหมาย พระราชบัญญัติ ที่เกี่ยวข้องกับมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิ และข้อมูลส่วนบุคคลการสื่อสารผ่านแอปพลิเคชันเพื่อนำมาพิจารณาศึกษา วิเคราะห์ หาแนวทางข้อสรุปและข้อเสนอแนะให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบัน

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงแนวคิด ทฤษฎี มาตรการทางกฎหมาย หลักเกณฑ์ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลผ่านแอปพลิเคชัน โดยมีได้รับอนุญาตของประเทศไทย และต่างประเทศ
2. ทำให้ทราบถึงผลการวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล และข้อมูลส่วนบุคคลที่สื่อสารออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชัน
3. ทำให้ทราบถึงข้อเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมเกี่ยวกับหน่วยงานภาครัฐที่กำกับดูแลคุ้มครองสิทธิ และข้อมูลส่วนบุคคลผ่านแอปพลิเคชันให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.7 นิยามศัพท์

“แอปพลิเคชัน (Application)” หมายถึง โปรแกรมประยุกต์ หรือ ซอฟต์แวร์แอปพลิเคชัน (Application Software) ในบางครั้งเรียกย่อว่า แอปพลิเคชัน ซึ่งก็คือซอฟต์แวร์ประเภทหนึ่งสำหรับใช้งานสำหรับงานเฉพาะทาง ซึ่งแตกต่างกับซอฟต์แวร์ประเภทอื่น เช่น ระบบปฏิบัติการ ที่ใช้สำหรับรับรองการทำงานหลายด้าน โดยไม่จำเพาะเจาะจงในปัจจุบัน โปรแกรมประยุกต์บนระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์และระบบปฏิบัติการไอโอเอสกำลังเป็นที่สนใจและได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นโปรแกรมเพื่อความบันเทิง สุขภาพ การศึกษา⁷

⁷ ยืนยง กันทะเนตร. (2560). องค์ประกอบของคอมพิวเตอร์เคลื่อนที่ด้านซอฟต์แวร์. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.ict.up.ac.th/yeunyong/files/230111/chapter2.ppt>. [2560, 12 กรกฎาคม].

“เว็บไซต์ (Website, Web Site)” หมายความว่าหน้าเว็บเพจหลายหน้าซึ่งเชื่อมโยงกันผ่านทางไฮเปอร์ลิงก์เพื่อนำเสนอข้อมูลผ่านคอมพิวเตอร์ โดยมีโฮมเพจเป็นเว็บเพจหน้าแรกที่มีความสวยงามดึงดูดความสนใจของผู้เข้าชมเพื่อจะเชื่อมโยงต่อไปยังเว็บเพจหน้าอื่น โดยถูกจัดเก็บไว้บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต⁶

GPRS ย่อมาจาก General Packet Radio Services ซึ่งเป็นบริการเสริมแบบใหม่ที่รองรับการรับส่งข้อมูลข่าวสาร บนเครือข่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่ GPRS สามารถรองรับการให้บริการที่เพิ่มมากขึ้นกว่าระบบ CSD และ SMS เดิมได้⁷

⁶อนล สวนประดิษฐ์.การออกแบบและการสร้างเว็บไซต์เพื่อการศึกษา. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://prezi.com/gnozohgs9axm/presentation/> [2560, 11 กรกฎาคม]

⁷GPRS.(ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://guru.sanook.com/2585/>. [2560, 12 กรกฎาคม]